

не сможет написать роман. Он бросает рукопись, едва успев ее начать: «*Мое ли дело чертить картины нравов, быта, осмысливать и освещать основы жизни!*» [2, с. 385].

И. В. Гете предлагает универсалии, определяющие уровень мастерства художника: «простое подражание природе», «манера», «стиль» [1, с. 92–97]. «Простое подражание природе» «зидается на спокойном утверждении сущего, на любовном его созерцании» [1, с. 94], что подразумевает восприятие предметов в целом – этим уровнем анализа, как смог убедиться читатель, герой «Обрыва» владеет. Следующий более высокий уровень – «манера» – предполагает выбор художником из целого класса явлений наиболее значительных, выразительных, т.е. выделение им отдельных признаков предметов, бросающихся в глаза, «ослепляющих» качеств. «Манера» зидается «на восприятии явлений подвижной и одаренной душой» [1, с. 94] – на данном этапе проявляется тонкий художественный вкус, эстетическое чутье художника. Эти качества Бориса Райского демонстрируются в повествовании «Обрыва» при описании пейзажных и портретных зарисовок сквозь призму его восприятия. «Стиль», по мнению И. В. Гете, «покоится на глубочайших твердых познаниях, на самом существе вещей, поскольку нам дано его распознавать в зримых и осязаемых образах» [1, с. 95]. Как свидетельствует И. В. Гете, этой ступени достигают не многие художники: «Великое счастье, хотя бы только познать эту степень совершенства, благородное наслаждение беседовать о ней с ценителями...» [1, с. 97]. Не смог ее достичь и Борис Райский, но ему удалось приблизиться к ней в понимании того, что по своему предназначению он не романист.

Роль судьбы в непредсказуемости законов бытия в полной мере проявляется в истории Бориса Райского. Герой все откладывает написание романа, предаваясь страсти, но страсть артиста с преобладанием необузданной фантазии исчезает быстро и бесследно. Те роли, которые играет Райский, как «искусный актер», разыгрывающий драму в шутку оказываются не маской, а его истинным лицом: он живет и страдает живой болью.

Итак, несмотря на то, что герою Райскому не удастся написать роман, он начинает понимать, что внутренний мир человека неподвластен ему самому. Автор-повествователь приводит своего героя к тому, что проблема судьбы гораздо сложнее, чем ему кажется вначале, и настоящий художник не может не учитывать эту проблему при создании своего произведения – это знак творческого созревания Бориса Райского и свидетельство внутренней эволюции героя. Категория судьбы в романе «Обрыв» отражает глубинный и всеобщий закон бытия, до поры скрытый, но, в конце концов, неизменно напоминаящий о себе человеку, действующему, казалось бы, в согласии со «своей волей» и «свободой». Финал «Обрыва», эпилог, выбранный Райским к своему предполагаемому роману, его размышления о судьбе – свидетельствуют о его человеческом и «артистическом» «прозрении».

Литература:

1. Гете И. В. Об искусстве / И. В. Гете. – М. : Искусство, 1975. – 623 с.
2. Гончаров И. А. Собрание сочинений: В 8 т. / И. А. Гончаров. – М. : Худож. лит., 1977–1980.
3. Григорьева Е. Н. Тема судьбы в русской лирике первой трети 19 в.: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Е. Н. Григорьева. – Л., 1990. – 16 с.
4. Краснощекова Е. А. Иван Александрович Гончаров. Мир творчества / Е. А. Краснощекова. – СПб. : Пушкинский фонд, 1997. – 492 с.
5. Мережковский Д. С. Акрополь: Избранные литературно-критические статьи / Д. С. Мережковский. – М. : Книжн. палата, 1991. – 352 с.
6. Недзвецкий В. А. И. А. Гончаров – романист и художник / В. А. Недзвецкий. – М. : МГУ, 1992. – 173 с.

УДК 811.111'42

Л. В. Цапенко,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

ДЕТЕКТИВНА РОЗПОВІДЬ: ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

У статті на матеріалі детективної розповіді розглянуто головні ознаки цього жанру для експлікації визначення. Детективна розповідь як жанр і як тип тексту характеризується структурно-смісловою організацією, наявністю специфічної, зокрема корпоративної, лексики, експліцитних та імпліцитних смислів, прагматична сила яких сприяє організації базових функцій.

Ключові слова: детективна розповідь, рекурентний центр, нарративна напруга, корпоративна лексика, прагматична сила, метамова.

A DEFINITION OF THE DETECTIVE STORY

The main features of the detective story are examined in this paper for the purpose to define it. The detective fiction is specified by its structural and semantic organization, the occurrence of the corporate lexicon, the metalanguage, the explicit and implicit meanings. Their pragmatic force contributes to the organization of the fundamental functions. The unity of the special plot and contexture, the legibility, the laconism, the expressiveness and the briefness in the detective fiction are achieved by the help of its art of means. The detective story has its basic concepts. They are a crime, a mystery, an investigation and a punishment. Using a method of logical analysis one solves a crime. That is why following the way of thinking a reader solves the crime himself. He deliberates logically showing deductive capability. «The effect of interest» and «suspense» show up the narrative tension, so they construct a basis of the detective fiction. The arts of means convey a great concentration of information and the way of description contributes the expressiveness. These means tend to interaction of a content, context and reader's scholarship. There is a great amount of works of many philologists and linguists who research and analyze scientific and critical literature of detective fiction of many countries of the world.

Key words: detective story, a recurrent center, a narrative tension, a corporate lexicon, a pragmatic force, a metalanguage.

ДЕТЕКТИВНЫЙ РАССКАЗ: ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ

В статье на материале детективного рассказа рассмотрено главные признаки этого жанра для экспликации определения. Детективный рассказ как жанр и как тип текста характеризуется структурно-смысловой организацией, наличием специфической, в частности корпоративной, лексики, эксплицитных и имплицитных смыслов, прагматическая сила которых способствует организации базовых функций.

Ключевые слова: детективный рассказ, рекурентный центр, нарративное напряжение, корпоративная лексика, прагматическая сила, метаязык.

У нашому дослідженні розглядається трактування жанру детективної розповіді у філологічних дослідженнях з метою виокремлення провідних ознак детективної розповіді для подальшої експлікації її визначення.

Об'єкт дослідження – англomовна детективна розповідь.

Предмет дослідження – трактування детективної розповіді як різновиду розповіді; визначення головних ознак детективної розповіді.

Матеріал дослідження – філологічні, зокрема лінгвістичні, праці присвячені дослідженню детективної розповіді у різних національних літературах; матеріал дослідження англomовної детективної розповіді – тексти Г. К. Честертон, М. Аллінгем, С. Хейрла і А. Крісті.

Розповідь трактується як нарратив в епічних та ліро-епічних текстах, де розгортається зображення подій і вчинків; як композиційно-стилістичний прийом, спрямований на послідовний виклад певної історії від третьої особи. Цей тип жанру дистанціюється від унаочненої події чи ситуації, про які йдеться, регулює нарративну інформацію, характеризується нарративною медитацією, відтворює ілюзію об'єктивності зображення [6].

В епічному творі розповідь зумовлює послідовність подій у часі, є основною формою сюжетотворення. Іноді розповідач, прагнучи ліквідувати часову дистанцію, вдається до часу теперішнього, ужитого в функції часу минулого [7, с. 603].

Значення терміну «розповідь» співвідноситься з синонімічними поняттями: «оповіданням», «новелою», «повістю», «нарисом». Ці різновиди розглядаються у роботах А. Н. Ніколюкіна, В. М. Коженикової, П. А. Ніколаєвої, Н. Д. Тамарченко [8; 9; 13].

Розповідь як жанр та її різновиди поєднують спорідненість, епічність, наявність композиційної виразності, сюжетна одностійкість, лаконічність, яскравість, влучність художніх засобів, спосіб зображення життєвих подій. Розповідь і новела тлумачиться як невеликий за обсягом прозовий епічний твір з несподіваним фіналом. У розповіді на протигагу новелі, повісті, нарису й оповіданню більш чітко простежується розповідь про події з причинно-наслідковими зв'язками, наявність вихідної й інтерпретуючої розв'язки, організація художнього часу і простору; головний епізод не вирізняється так сильно з поміж інших, вони йому підлягають, в ньому не міститься квінтесенція розповіді, може зображуватися один чи декілька епізодів, але під якимось одним окремим кутом конфлікту; символічне осмислення тої чи іншої деталі як засіб вираження головної ідеї; емоційно-психологічний ефект; опора на інтуїцію, а не на формальну логіку [8; 9; 13].

Існують різні піджанри розповіді, а саме: детективна; науково-фантастична; містична; пригодницька; шпiонська і т. і.

Детективна розповідь розвивається на лоні детективної літератури, яка присвячена розкриттю методом логічного аналізу важкої, заплутаної таємниці, яка частіше всього пов'язана зі злочином [14; с. 67].

Хасанов Л.Х услід за Міліх Н. трактує детективну літературу як вид літератури, що включає в себе тексти, сюжет яких присвячують розкриттю загадкового злочину, за допомогою логічного аналізу фактів. Основою конфлікту, як правило, є зіткнення справедливості з беззаконням, а у фіналі перемога справедливості [17].

Визначення терміну «детективна розповідь» має дискусійний характер, оскільки тексти детективного жанру пройшли свою еволюцію становлення й розвитку, мають свою експліцитно виражену історію життя. Існує велика кількість філологічних праць, у яких розглядається проблема визначення детективної розповіді. З кожним днем актуальність дослідження детективного жанру в лінгвістиці зростає все більш масштабно. Для того, щоб експлікувати визначення терміну «детективна розповідь» необхідно, перш за все, виокремити головні ознаки цього жанру, які розглядаються дослідниками. У процесі розробки визначення ми орієнтувалися на методикку експлікації визначення, запропоновану Л. С. Піхтовніковою [11; 12].

Тексти детективних розповідей характеризуються особливою сюжетною організацією, а саме – редукованою нарративною схемою [16]. В детективній розповіді сюжетна перспектива характеризується специфічною організацією мовної ситуації, яка виділяє її в структурно-сміслову організацію тексту. Система побудови кожного типу мовної ситуації всередині сюжетної перспективи моделюється на принципі порушення лінії послідовного розміщення текстових компонентів. Основним структурно-творючим центром сюжетної перспективи є рекурентний центр, який представляє собою фрагментарно розширену загадку, декодування якої визначає сюжетну цілісність тексту [5]. В тексті детективної розповіді рекурентний центр взаємопов'язаний як з іншими кодовими одиницями тексту, так і з сюжетною перспективою як механізмом, який забезпечує розстановку рекурентних центрів на лінії сюжету [18]. Слід окреслити такі два модуля «нарративної напруги» як «ефект цікавості» та «саспенс», які утворюють ядро детективного жанру [15, с. 118-124]. Детективний текст має реалістично-викривальний, критичний, естетичний характер. Різні типи тексту детективного жанру вміщують в собі дидактичну, пізнавальну й розважальну функції. Є наявність двох сюжетних ліній, які спочатку розходяться, а вкінці зливаються в одне ціле [10, с. 76–70].

Основними ознаками детективного дискурсу є логічність й художність, які відображені у його змістовній структурі. Дискурсивний простір детективного тексту визначається співвідношенням експліцитних смислів, що виражені лексичними знаками, та імпліцитних смислів, що утворюють підтекст. Детективний жанр є усталеною мовленнєвою формою, сукупністю певних епічних творів, інваріантну структуру яких, можна представити у вигляді типових функцій детективного тексту і діючих осіб у вигаданій реальності [4].

Засобами вираження модальних відношень в детективному тексті, тобто втілення взаємодії змісту, контексту та фонових знань адресата, є: образні художні засоби, які характеризуються високою концентрацією інформації, мають суб'єктивну оцінку зображеного і часто вносять в текст емоційний момент. Детективному тексту властива метамова, яка характеризується сукупністю художньо-образної лексики, лексики професійно-юридичного, в меншій мірі експертно-медичного характеру. Метамовна субстанція володіє великою «прагматичною силою» впливу на реципієнта [19].

Для чіткості, лаконічності й стислості зображуваного використовують корпоративну лексику, тобто лексику яка має відношення до професійного спілкування груп людей з певними інтересами, сумісною діяльністю, атмосферою колективізму [1; 11; 12; 20, с. 128–132].

Когнітивна модель детективного дискурсу характеризується динамікою розвитку художнього світу, що включає в себе дві картини: видиму (обманну) і невидиму (істинну), а значить він когнітивно моделюється як уявний світ реального світу [2].

Філологи, зокрема лінгвісти, проводять аналіз наукової та критичної літератури детективного жанру, виділяють основні його періоди дослідження у філологічній науці різних країн. За Е. М. Герасименко в основу детективних текстів закладена вічна проблема боротьби зі злочинцем, який переслідує цивілізацію із самого початку її виникнення. Цей вид жанру має ознаку загадки, таємниці, яку читач услід за автором розгадує самостійно, логічно роздумуючи, проявляючи дедуктивні здібності. Чудовою особливістю детективного жанру є також присутність моралі, яка пов'язана з викриттям злочинця і його покаранням [3, с. 40–51].

Висновки. У результаті проведеного аналізу лінгвістичних праць, виокремлення провідних ознак детективної розповіді та її функцій і на основі аналізу текстів англомовної детективної розповіді нами підготовлено набір найбільш вагомих характеристик детективної розповіді, які можуть слугувати основою для подальшої експлікації її визначення.

Детективна розповідь як жанр і як тип тексту – це малий епічний жанр детективної літератури, головними ознаками якого є сюжетно-композиційна єдність, чіткість, лаконічність, виразність й стислість; структурно-смілова організація тексту; наявність вихідної й інтерпретуючої розв'язки; рекурентних центрів на лінії сюжету, що сприяють емоційно-психологічній «нарративній напрузі». В детективній розповіді порушується конфлікт соціального протиріччя, що передається такими головними дієвими особами як жертва, злочинець, детектив. Основою конфлікту є зіткнення справедливості з беззаконням. Базові концепти детективної розповіді – злочин, таємниця, розслідування, покарання. Розкриття злочину здійснюється методом логічного аналізу; читач услід за автором розгадує злочин самостійно, логічно роздумуючи, проявляючи дедуктивні здібності. Метамова детективного тексту має свою специфіку, зокрема характерну їй корпоративну та професійну лексику; володіє прагматичною силою впливу. Дискурс детективної розповіді базується на взаємодії експліцитних та імпліцитних смислів, що утворюють підтекст. У детективній розповіді реалізуються такі базові функції як дидактична, пізнавальна й розважальна.

До **перспектив** подальших досліджень за темою статті відносимо остаточне формулювання дефініції детективної розповіді, а також розробка підходів до її аналізу у прагматистичному аспекті.

Література:

1. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка / М. П. Брандес. – М. : Высшая школа, 1983. – 272 с.
2. Ватолина Т. Г. Когнитивная модель детективного дискурса : на материале англоязычных детективных произведений XIX-XX вв. : дис... канд. филол. наук : 10.02.04 / Т. Г. Ватолина. – Иркутск, 2011. – 209 с.
3. Герасименко Э. Н. Детективный текст как объект филологических исследований / Э. Н. Герасименко // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство. – 2013. – Вип. 3. – С. 4–51. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzl_2013_3\(1\)_7.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzl_2013_3(1)_7.pdf).
4. Дудина И. А. Дискурсивное пространство детективного текста: на материале англоязычной художественной литературы IX-XX вв. : дис... канд. филол. наук : 10.02.19 / И. А. Дудина. – Краснодар, 2008. – 259 с.
5. Крюкова Л. С. Сюжетная перспектива в рассказах детективного жанра: дис... канд. филол. наук : 10.02.04 / Л. С. Крюкова. – Москва, 2012. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/syuzhetnaya-perspektiva-v-rasskazah-detektivnogo-zhanra#ixzz3Ffsjh35K>.
6. Літературознавча енциклопедія : У двох томах. Том 2 / [авт.-уклад. Ковалів Ю. І.]. – К. : ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
8. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А. Н. Николюкина. Институт научн. информации по общественным наукам РАН. – М. : НПК «Интелвак», 2001. – 600 с.
9. Литературный энциклопедический словарь / Под ред. В. М. Коженикова, П. А. Николаева. Редкол.: Л. Г. Андреев, Н. И. Балашов, А. Г. Бочаров и др. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 752 с.
10. Перерерій С. М. Особливості детективного твору та його рецепції як «явища масової культури» / С. М. Перерерій // Вісник СевНТУ. – Вип. 102 : Філологія : зб. наук. пр. – Севастополь : Вид-во Сев НТУ, 2010. – С. 76–70.
11. Пихтовникова Л. С. Тексты и методы: лингвостиллистическая характеристика и интерпретация немецкой притчи как типа текста и как жанра / Л. С. Пихтовникова // Проблемы семантики слова, предложения и текста : [зб. наук. статей.]. – Вип. 8. – Київ : КДУ, 2002. – С. 259–265.
12. Пихтовникова Л. С. Притча как жанр и как тип текста: проблема дефиниции // Л. С. Пихтовникова / Нова філологія. – Запоріжжя : ЗДУ, 2001. – №2 (11). – С. 216–224.
13. Поэтика : словарь актуальных терминов и понятий / гл. науч.ред. Н. Д. Тамарченко. – М. : Издательство Кулагиной, Intrada, 2008. – 358 с.
14. Словарь литературоведческих терминов / Ред. сост. : Л. И. Тимофеев и С. В. Тураев. – М. : «Просвещение», 1974. – 509 с.
15. Спиридонов Д. В. Рецептивные стратегии детективного повествования: типологический аспект / Д. В. Спиридонов // Филология. Искусствоведение. Вып. 67. – Вестник Челябинского государственного университета. – 2012. – С. 118–124.
16. Филистова Н. Ю. Структура и семантика детективного нарратива (на материале текстов английских и русских рассказов) : дис... канд. филол. наук : 10.02.20 / Н. Ю. Филистова. – Тюмень, 2007. – 203 с.
17. Хасанов Л. Х. Детективный жанр в теоретическом аспекте [Электронный ресурс] / Л. Х. Хасанов. – Режим доступа : http://sociosphere.com/publication/conference/2013/200/detektivnyj_zhanr_v_teoreticheskom_aspekte/.
18. Шигонов Д. А. Рекурентный центр как кодирующая единица текста (На материале английских детективных рассказов) : дис... канд. филол. наук : 10.02.04 / Д. А. Шигонов. – М., 2005. – 158 с.
19. Щепкина И. Г. Прагматика метаязыка художественного текста: на материале произведений детективного жанра русского и немецкого языков: дис... канд. филол. наук : 10.02.01, 10.02.19 / И. Г. Щепкина. – Краснодар, 1996. – 255 с.
20. Яремчук І. М. Німецькомовна притча: лінгвістичний та прагматичний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І. М. Яремчук. – Львів, 2013. – 286 с.

УДК 811.411.171.1

Д. В. Цолін,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

СИНТАКСИЧНА ЗВ'ЯЗНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ. НА МАТЕРІАЛІ ЮДЕЙСЬКОЇ ЛІТУРГІЙНОЇ ПОЕЗІЇ АРАМЕЙСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена ролі синтаксису у формуванні когезії та континууму поетичного тексту, а також взаємодії синтаксичних конструкцій із іншими поетичними засобами – ритмічними та фонетичними. В якості матеріалу обрано твори юдейської літургійної поезії арамейською мовою, що містить два типи віршування – синтаксично-орієнтований паралельний вірш та до-класичні і класичні піймути (твори релігійної лірики), що дозволяє об'єктивно оцінити роль синтаксису в поетичному дискурсі.

Ключові слова: поетичний дискурс, когезія, континуум, синтаксис в поезії.

SYNTACTIC COHERENCE OF POETICAL TEXT. ON THE MATERIAL OF THE JEWISH LITURGICAL POETRY IN ARAMAIC

This article is concerned with a role of syntax for cohesion and continuum of the poetical text, as well as interaction between syntactic constructions with rhythmic and phonetic devices of poetry. This research is based on the material of Jewish liturgical